

5. Старєва А. М. Організаційно-педагогічні умови впливу предметно-методичної компетентності вчителя суспільствознавчих дисциплін на формування суспільствознавчих компетенцій учнів. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. Вип. 37. С. 160–164.
6. Титова С. В. Коммуникативная культура. От коммуникативной компетентности к социальной ответственности. СПб.: Питер, 2009. 176 с.
7. Уровни социально-коммуникативной компетентности учащихся. *Международный журнал экспериментального образования*. 2016. № 5, С. 20–23.
8. Шумилова Е. А. Социально-коммуникативная компетентность как предмет исследования. Челябинск, 2011. 258 с.

Марущенко Катерина Сергіївна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)

Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

Науковий керівник – канд. психол. наук Чобанян А.В.

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ**

Авторкою статті розглядаються можливості використання інноваційних підходів до організації екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку. Виокремлено особливості розвитку та сприйняття навколишнього середовища дітьми старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку. Розглянута технологія проектної діяльності, як найбільш ефективна і затребувана інноваційна технологія екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: екологічне виховання, навколишнє середовище, природа, інноваційні технології, технологія проектної діяльності, порушення інтелектуального розвитку, старший дошкільний вік.

Marushchenko Kateryna Serhiyivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)

Sumy State Pedagogical University

A. S. Makarenko University

Supervisor - Ph.D. psychologist. Science, art. teacher
A.V. Chobanyan

**INNOVATIVE APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF ECOLOGICAL EDUCATION
OF CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE WITH INTELLECTUAL DISORDERS**

The author of the article considers the possibilities of using innovative approaches to the organization of ecological education of older preschool children with intellectual disabilities. Peculiarities of development and perception of the environment by older preschool children with

intellectual disabilities are highlighted. The technology of project activity is considered as the most effective and demanded innovative technology of ecological education of children of senior preschool age.

Key words: ecological education, environment, nature, innovative technologies, technology of project activity, intellectual development disturbance, senior preschool age.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку спеціальної освіти зумовлює потребу розв'язання проблем екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку. Застосування традиційних підходів не завжди гарантує ефективність виховного процесу в аспекті формування екологічного виховання дітей зазначеної категорії.

Екологічне виховання дітей старшого дошкільного віку має велике значення для всієї системи екологічної освіти. З одного боку, воно є фундаментальною основою формування екологічної культури особистості, так як в старшому дошкільному віці закладаються основи розвитку психічних процесів. З іншого боку, воно охоплює значну частину дорослого населення – педагогів і батьків, і ставить за мету підвищення їх екологічної культури, як необхідної умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Актуальність. Формування екологічних уявлень у дітей старшого дошкільного віку пов'язане з необхідністю розвитку ціннісного ставлення до природи рідного краю, збагаченням уявлень дітей про навколишнє їх середовище, розвитком естетичних і патріотичних почуттів до об'єктів природи рідного краю, що особливо важливо для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Позаяк наявність інтелектуального порушення зумовлює відповідні обмеження та можливості дошкільників щодо обсягу й змісту засад екологічного виховання. В сучасних умовах педагог в межах професійної діяльності повинен вміти вирішувати питання раннього виявлення і корекції недоліків розвитку.

Дослідженням в галузі екологічного виховання дошкільника приділяли увагу багато вітчизняних та зарубіжних вчених і педагогів, таких як Ж.-Ж. Руссо, І. Песталоцці, (розвиток почуття природи кожної дитини), К. Ушинський (вплив природи на формування особистісних якостей дитини), В. Сухомлинський (природа як «вічне джерело думки» і добрих почуттів дітей).

Великий внесок у вирішення проблем екологічної освіти і виховання в розвиток екологічної культури у сучасній педагогічній теорії внесли А. Захлібний, І. Зверев, І. Гайсин, Е. Гірусов, І. Лаптев, Н. Мамєдов, А. Миронов,

Л. Моїсєєва, Н. Реймерс, І. Суравегіна, М. Якунчев та ін. Вони обґрунтували принципи, цілі, завдання, форми організації та методи екологічної освіти, розробили основи її змісту, рекомендації щодо формування екологічних знань, умінь та навичок поведінки в природі, визначили умови реалізації ідей екологічної освіти в різних аспектах [3].

В спеціальній педагогіці проблема екологічного навчання дошкільників з порушеннями психофізичного розвитку висвітлена в дослідженнях низки відомих українських вчених, зокрема: В. Бондар, Г. Блеч, О. Вержиховська, І. Кряж, Н. Лисенко, А. Львовчкіна, В. Синьов, Л. Співак, В. Скребець, А. Таранець, Ю. Швалб Н. Яришевої та ін. Екологічне виховання зазначається вченими складовою екологічної освіти і розглядається як відносно новий напрямок спеціальної педагогіки, що істотно відрізняється від традиційного ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з природою. В їх роботах акцентується увага на факторах, що стримують ефективність процесу навчання і виховання зазначеної категорії осіб, пропонуються напрямки його оптимізації.

Мета статті – розглянути теоретичні основи інноваційних підходів до організації екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Виховне значення природи важко переоцінити. Спілкування з природою позитивно впливає на людину, робить її добрішою, ніжнішою, пробуджує в ній найщиріші почуття. Особливо велика роль природи у вихованні дітей. З пильної уваги до природи, з прихильності до місця дитячих ігор виникає і розвивається любов до свого краю, до рідної природи, до Батьківщини, виховується почуття патріотизму.

Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з природою – це засіб утворення в їх свідомості певних реалістичних знань про навколишнє середовище, заснованих на чуттєвому досвіді і вихованні правильного ставлення до неї [1, с. 78].

У дітей з порушенням інтелекту розвиток сприйняття відбувається нерівномірно, засвоєні зразки виявляються нестійкими, розпливчастими, відсутнє перенесення засвоєного способу дії з однієї ситуації на іншу. Достатньо складними є взаємини між сприйняттям властивості, знанням її назви, можливістю діяти з урахуванням даної властивості і можливістю виробляти на її основі найпростіші узагальнення [7, с. 181].

У дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку швидкість виконання ряду перцептивних операцій нижче, ніж у тих, що нормально розвиваються. Крім того, їм властиві недоліки орієнтовної діяльності і в окремих випадках – вибір неефективної стратегії рішення перцептивної задачі. Знижені в порівнянні з нормою показники впізнання частково можуть бути витлумачені як ознака деякої недостатності пам'яті. Підвищена взаємодія інтерферуючих чинників означає, що діти із порушенням інтелекту якщо не вбачають, то, по крайній мірі, помічають набагато менше оточуючих візуально сприймаючих об'єктів, ніж їх нормально розвиваючі однолітки [4, с. 112].

Дітям старшого дошкільного віку із порушеннями інтелектуального розвитку потрібно набагато більше часу, ніж нормально розвиваючим одноліткам, для того щоб пізнати знайомий об'єкт. Це пов'язано з характерним для дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку уповільненням процесів аналізу і синтезу, обумовленим істотним зниженням рухливості коркових процесів.

Повільність темпу сприйняття поєднується зі значним зниженням обсягу сприймаемого матеріалу. Дослідження М. Нудельмана показало, що в одному і тому ж видимому через вікно міському пейзажі діти з порушеннями інтелектуального розвитку «вбачали» менше предметів, ніж нормальні діти. Це дає підставу говорити про те, що багатопредметна ділянка дійсності виявляється для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку малопредметною. Ця слабкість огляду пояснюється особливостями руху погляду. Те, що нормальні діти бачать відразу, діти з порушеннями інтелектуального розвитку бачать послідовно, пише І. Соловйов. Вузькість сприйняття заважає дитині з порушенням інтелектуального розвитку орієнтуватися в новій місцевості, в незвичній ситуації. При огляді дійсності діти з порушеннями інтелекту погано вбачають зв'язки у відносинах між об'єктами [2, с. 158].

Дослідження К. Євлахової показали, що діти з порушеннями інтелектуального розвитку не розрізняють вирази облич людей, зображуваних на картинах. Взагалі, розуміння сюжетних картин становить значні труднощі для сприйняття: вони не розуміють перспективи, не розрізняють світлотіні, часткових перекриттів. Дані багатьох експериментальних досліджень говорять

про те, що діти з порушеннями інтелектуального розвитку погано розрізняють подібні предмети при їх впізнаванні.

Без наближення дітей до природи і широкого використання її в виховно-освітній роботі закладу дошкільної освіти (ЗДО) для дітей старшого дошкільного віку із порушеннями інтелектуального розвитку не можна вирішувати завдання всебічного розвитку.

Освітня діяльність в ЗДО, перш за все, стимулює розвиток психічних процесів безпосереднього пізнання навколишнього світу – сприйняття і відчуттів. Саме свіжістю та гостротою сприйняття відрізняються діти старшого дошкільного віку. Навколишнє середовище, що розкриває з кожним днем все нові горизонти, діти старшого дошкільного віку сприймають з підвищеним інтересом і цікавістю [6, с. 83].

В умовах сьогодення кожен педагог шукає нові підходи, ідеї, форми і методи у своїй педагогічній діяльності, які були б цікаві дітям старшого дошкільного віку і найбільш ефективно вирішували педагогічні, освітні та виховні завдання, так як впровадження інновацій в роботу освітнього закладу – найважливіша умова вдосконалення і реформування системи дошкільної освіти.

Сучасні педагогічні форми та методи допомагають реалізувати особистісно-орієнтований підхід до дітей старшого дошкільного віку, забезпечуючи індивідуалізацію, диференціацію педагогічного процесу з урахуванням їх здібностей і рівня розвитку. Також інноваційні форми і методи сприяють розвитку пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку. Адже в умовах швидко мінливого життя від людини потрібно не тільки володіння знаннями, але і в першу чергу вміння добувати ці знання самій і оперувати ними, мислити самостійно і творчо.

У період дошкільного дитинства у дитини відбувається інтенсивний соціальний розвиток, який здійснюється при її взаємодії з оточуючими, однолітками і дорослими. Період становлення основ майбутньої особистості – старший дошкільний вік.

Діти старшого дошкільного віку найактивніші, найдопитливіші. У них дуже багато питань, на які вони негайно хочуть почути відповідь. Саме тому першочергове завдання педагогів ЗДО – використовуючи найбільш ефективні засоби навчання і виховання на основі сучасних методик і освітніх технологій,

ненав'язливо допомогти дітям старшого дошкільного віку знайти відповіді на всі їхні запитання [5, с. 114].

Інноваційні технології отримали свій новий розвиток в екологічній освіті, оскільки характер екологічних знань обумовлює не тільки різноманітні форми об'єднання суміжних предметів, а й інтеграцію різних областей виховання і навчання дітей старшого дошкільного віку.

УЗДО педагоги використовують різні види методів: пояснювально-ілюстративний; метод проблемного навчання: питання, що розвивають логічне мислення; моделювання проблемних ситуацій; експериментування; дослідно-дослідницьку діяльність; рішення кросвордів, шарад, головоломок і так далі. Всі ці та багато інших педагогічних форм і методів успішно об'єднує в собі технологія проектної діяльності, як найбільш ефективна і затребувана інноваційна технологія в умовах реформування освіти.

Проектна діяльність для дітей старшого дошкільного віку – це можливість:

- робити самостійно дещо цікаве в групі або одному;
- вирішити цікаву проблему, сформульовану дітьми старшого дошкільного віку у вигляді мети і завдань;
- максимально використовувати свої потенціальні можливості;
- проявити себе, спробувати власні сили, перевірити свої знання;
- принести певну користь;
- публічно продемонструвати досягнутий власний результат і т.п.

Ряд авторів (Л. Кисельова, Т. Лагода, М. Зуйкова) розглядають проектну діяльність як варіант інтегрованого методу навчання дітей старшого дошкільного віку, як спосіб організації педагогічного процесу, що заснований на взаємодії педагога і дитини, як поетапну практичну діяльність щодо досягнення поставленої мети.

Н. Виноградова визначає проектну діяльність як особливий вид інтелектуально-творчої діяльності; сукупність прийомів, операцій оволодіння певною областю практичного або теоретичного знання, тієї чи іншої діяльності; спосіб досягнення дидактичної мети за допомогою детальної розробки технології, яка повинна завершитися реальним, відчутним практичним результатом, що оформлений тим чи іншим чином.

Отже, проектна діяльність – це одна з інноваційних технологій екологічного виховання, що застосовується в дошкільній освітній практиці, так як в основу методу проектів закладена ідея спрямованості пізнавальної

діяльності дітей старшого дошкільного віку на відповідний результат, який досягається в процесі спільної роботи педагога та дітей над тією чи іншою практичною проблемою або темою.

Висновки. Систематичне ознайомлення дітей старшого дошкільного віку із навколишнім середовищем привчає їх придивлятися, помічати його особливості і призводить до спостережливості, формування екологічної компетентності дітей, а значить, є вирішенням одного з найважливіших завдань, а саме впровадженням інноваційних підходів екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку. У зв'язку з цим перед ЗДО постає важливе завдання формування екологічної культури і природоохоронної свідомості підростаючого покоління.

Використання технології проектної діяльності, як найбільш ефективної і затребуваної інноваційної технології екологічного виховання викликає інтерес і пізнавальну активність дітей старшого дошкільного віку, підвищуючи тим самим її освітню ефективність, значимість для дітей, педагогів і батьків.

Перспектива дослідження. Перспективи подальших досліджень екологічного виховання дітей старшого віку з порушеннями інтелектуального розвитку можуть бути пов'язані з процесами організації та реалізації інноваційних підходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беленька Г. В. Дошкільнятам про світ природи. Старший дошкільний вік [Текст] : навч.-метод. посіб. / Г. В. Беленька, Т. С. Науменко, О. А. Половіна. - К. : Генеза, 2013. - 106 с.
2. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навч. посібник. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.
3. Захлебный А.Н., Дзятковская, Е.Н. Экологическая компетенция – новый планируемый результат экологического образования // *Экологическое образование: До школы. В школе. Вне школы.* 2007. № 3.
4. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: навч.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.
5. Моисеева Л.В. Экологическая субкультура детства: проблемы становления и развития: монография / Л.В. Моисеева, В.А. Зебзеева, Е.В. Михеева.– Ек., 2009. – 306 с
6. Ніколаєнко В.М. Екологічне виховання в ДНЗ. 2-6 років. [Текст] / В.М.Ніколаєнко – Х.: Вид.Група «Основа», 2010. – 207 с.
7. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник для вищих закладів освіти / Мін-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ, 2007. – Ч. 1. – 238 с.